

Van overstromingen tot ontploffingen: wat valt er te leren van de grootste rampen uit het verleden?

GESCHIEDENIS

De overstromingen in Limburg, de vuurwerkramp in Enschede, de Bijlmerramp: zijn er lessen uit te trekken om beter voorbereid te zijn op volgende catastrofes? Ja – en nee. In elk geval al ondervonden: telefoonnummers zijn belangrijker dan draaiboeken.

Enith Vlooswijk 7 juni 2024, 10:30

De dreun was tot in Den Haag te horen. Een vonk moet door toedoen van iets of iemand in het ruim zijn terechtgekomen, juist toen het schip met ruim 17 ton buskruit langs de Leidse Steenschuur voer. Die middag, op 12 januari 1807, overleden 160 Leidenaren en nog eens tweeduizend raakten gewond door het ontplofte schip. Een hele woonwijk werd van de kaart geveegd. ‘Geen wichlaar spelde ons dit in ’t zwartst verschiet van plagen; Geen knellend voorgevoel dat waarschuwt voor de ramp’, [dichtte](#) de Nederlandse schrijver Willem Bilderdijk, die zelf zijn huis kwijtraakte.

Niet elke ramp is te voorkomen, dus de toekomst heeft zeker nieuw onheil in petto. Sinds de coronapandemie lijkt dit bewustzijn meer te leven. Er verschenen twee boeken, *Rampen!* van Lotte Jensen en *Als een ramp ons raakt* van Berthold Gersons. En een samenwerkingsverband van een aantal universiteiten, onder leiding van veiligheidsexpert Beatrice de Graaf, kreeg onlangs een [subsidie van 23 miljoen euro voor rampenonderzoek](#). De hoofdvraag: wat kunnen we leren van voorbije catastrofes, zoals de Leidse buskruitramp? Het onderzoek moet nog van start gaan, maar dit zijn vijf lessen die we nu al kunnen trekken.

Les 1: Wees nepnieuws vóór

Een vrouw die zich jammerend stort op het geplette lichaam van haar kind, een arm die ‘kookt’ in het gesmolten lood van het dak: Bilderdijk spaarde zijn lezers niet met zijn plastische beschrijvingen van de Leidse catastrofe. Verhalen van ooggetuigen zijn onmisbaar om de buitenwereld een idee te geven van de ernst en omvang van een ramp. Tegelijkertijd kunnen zulke verhalen een eigen leven gaan leiden. Sterk aangedikte, of zelfs verzonnen anekdotes – broodjes aap – krijgen ruim baan als niemand goed overzicht heeft van wat er precies speelt.

Schilderij van Carel Lodewijk Hansen, gezicht van het Rapenburg in Leiden drie dagen na de ontploffing van een buskruit op 12 januari 1807

Hoe schadelijk zulke verhalen kunnen zijn, ontdekte Arjen Boin van de Universiteit Leiden tijdens zijn onderzoek naar de gebeurtenissen in New Orleans in augustus 2005. De orkaan Katrina veroorzaakte grote schade, dijken braken door en 80 procent van de stad kwam onder water te staan. Op federaal niveau kregen de autoriteiten dat pas laat in de gaten. ‘In een hypermodern informatiecentrum in Washington DC zaten ze met driehonderd man informatie te analyseren’, vertelt Boin, hoogleraar publieke instituties en openbaar bestuur. ‘Uit een eerdere crisis hadden ze geleerd om alle informatie eerst te verifiëren. Pas dan werd het weer doorgezet naar het volgende niveau. Dat kost veel tijd.’